

sadalmi és gazdasági jelenségeknek a jogélettel kapcsolatos és a felé orientálódó vizsgálata új impulzusokat fog adni magának a jogi kutatásnak is és hasznára lesz annak a törekvésnek, amelyet e cikk címére tettünk: a módszere-sebb jogfejlesztésnek.

SZEMLE.

Jogalkotás.

Liechtenstein magánjogi törvénykönyve.

Liechtenstein hercegség, az osztrák Vorarlberg és Svájc közé ékelve, eddig lényegében az osztrák jog uralma alatt élt. Érvényben volt az osztrák ált. polgári törvénykönyv még az 1812 febr. 18-iki rendelettel életbe léptetett alakjában, ugyszintén az osztrák kereskedelmi törvény 1865 óta. Ezen az állapoton gyökeresen változtatott az 1926 január 20-án életbeléptetett személy- és társasjogi törvény, amely a nyilván fokozatosan megalkotandó polgári törvénykönyvnek időrendben első, rendszerileg harmadik, 1066 cikkeből álló, jelentős és nagyviterű része.

A törvény bevezetésében mindenekelőtt alkalmazásának módját szabályozza és rendeli (1. c.), hogy magánjogi kérdésekben mindig, közjogiakban pedig akkor nyerjen alkalmazást, ha ezt kifejezetten előírja. A svájci polg. tkv. nyomát követi azzal a szabályával, hogy ha a törvény rendelkezést nem tartalmaz, a bíró a szokásjog szerint ítéljen, ha pedig ez sem ad irányítást, ítéljen aszerint, ahogyan mint törvényhozó rendelkeznék, mi mellett kövesse a bevált elmélet és a hagyomány szavát. A Bevezetés állítja fel továbbá a „Treu und Glauben“ elvét, a bizonyítás szabályát, a bírói hatáskör általános körvonalait és a nemzetközi magánjog alaptételét.

Az Első Rész a *természetes személyekről* szól. Megtaláljuk benne a modern törvénykönyvek szokásos matériáit, különösen a személyiség védelmét, az abba-hagyási igénnyel (39. c.) és az elégtételre irányuló joggal (40. c.). A névjogot kiterjeszti az álnévre is, és pedig nemcsak az írói és művészi álnévre, hanem minden elnevezésre, amelyet valamely személy egy bizonyos tevékenység gyakorlása céljára vagy bizonyos vállalat foly-

tatása közben születési neve helyett használ (43. c.). Részletesen szabályozza az anyakönyvek vezetésének ügyét is.

Rendkívül sok érdekeset tartalmaz a Második Rész, amely a *jogi személlyel* foglalkozik. A svájci jog mintájára a liechtensteini törvény is megszünteti a kereskedelmi jog különállását, miből folyólag a kereskedelmi társaságok szabályozása is immár a polgári törvénykönyv feladata. Ehhez képest az egyesület után a törvény szabályozza a részvénytársaság, a betéti részvénytársaság, a részjegytársaság, a korlátolt felelősségű társaság, a szövetkezet, a kölcsönös biztosító egyesület és segélypénztár, az intézet, az alapítvány, a közhasznú vállalat, a jelzálogintézet és engedélyezett biztosítóvállalat, végül az egyéb testületek jogviszonyait. E felsorolás is mutatja a formagazdagságra való törekvést és azt a tendenciát, hogy lehetőleg minden alakulás megtalálja a törvényben a maga megfelelő szabályozását. Jellemző, hogy a korlátolt felelősségű társaság a jogi személyek között szerepel, míg a közkereseti társaságot a törvény a jogi személyiséggel nem bíró társaságok körében tárgyalja.

A *részvénytársasági jog* részleteiben is a legteljesebb megértést tanúsítja e társulási forma különös igényei és veszedelmei iránt. A visszaélések lehető megelőzése, minél teljesebb nyilvánosság és ezek mellett minél teljesebb szabadság: ezek a szabályozás fő szempontjai. Megengedi kvótális részvények kibocsátását; névre szóló részvény névértéken alul is kibocsátható; névre szóló munkarészvényekre csak 20 százalékos befizetés kívántatik; többes szavazatra jogosító részvények kibocsátása meg van engedve, ugyyszintén az alapítók javára a szokásos bankjuttalék kikötése is. Ingyenrészvények kiadása hat esetben van megengedve. *Convertible bonds-ok* több válfajban bocsáthatók ki. Részvényeknek a szavazati jog gyakorlása céljára kikölcsönzése tilos. Az alapszabály a szavazati jogosultságot legalább félévi részvénybirtoktól teheti függővé. Szavazati jogot lehet adni a convertible bonds birtokosainak is. Az alapszabály az elsőbbségi részvények tekintetében síkló szavazati jogokat állapíthat meg és az igazgatótanács megválasztásánál a kisebbségnek külön jogokat biztosíthat. Mintaszerű tapintattal van rendezve az ellenőrzőjog kérdése: a részvényes aggályos körülményekre figyelmeztetheti az ellenőrző szervet és attól és az igazgatóságtól felvilágosítást kérhet; a könyvekbe és levelezésbe csak a közgyűlés felhatalmazása vagy az igazgatóság engedélye

alapján tekinthet be, vagy ha a bíróság ezt perenkívüli eljárásban elrendeli, ami mellett tekintettel kell lennie az üzleti titok szempontjára. Székhelyrésztvénytársaság, — olyan, amelynek Liechtensteinban csak székhelye (irodával vagy anélkül) vagy vagyonkezelése van, de üzletet nem folytat, — nem köteles úgy mint más részvénytársaság, ha alaptőkéje egymillió frankot meghalad, legalább háromtagu igazgatótanácsot tartani s az ily társaság részvényeseit illető értesítéseket csak a bíróság hirdetőtábláján való kifüggesztés útján közlik. Ellenőrző szerv (revizorok vagy felügyelőbizottság) csak akkor kell, ha az alaptőke 50.000 franknál nagyobb és husznál több részvényes van. Kisorsolt részvények helyett élvezeti részvényeket lehet adni, amelyeknek névértékük nincs, de minden egyéb részvényjogot — szavazati jogot is — adnak. Névre szóló részvények mellett váltakozó alaptőkéjű részvénytársaság is alakítható, amelynél az alaptőke közgyűlési határozat nélkül fokozatosan felemelhető vagy leszállítható.

Az *egyéb jogi személyek* körében érdekes az u. n. „Treuhandgesellschaften“ szabályozása: oly társaságok, amelyeknek cégében vagy a cégtoldatban a „Treuhand“ vagy hasonló kifejezés foglaltatik és amelyek túlnyomóan könyvvizsgálóval, ellenőrzéssel, felszámolással vagy vállalatok igazgatásával foglalkoznak anélkül, hogy vagyont fiduciarius tulajdonba átvennének, kötelesek legalább egy vizsgázott revizort vagy jogtudót az igazgatóság tagjaként kijelölni s háromtagu ellenőrző szervet felállítani, amelynek legalább egy tagja az igazgatóságtól független szakértő. Ha ilyen társaság szerve vagy alkalmazottja felelősséget megalapító cselekményt követ el, az a vélelem, hogy arról az igazgatóság és ellenőrző szerv valamennyi tagja tudomással birt. Ha pedig ilyen treuhandtársaság pénzügyi műveletekkel is foglalkozik, önkéntes felszámolás esetében a bíróság a felszámolók közé a kötvénybirtokosok vagy betevők képviselőjét is kirendelheti.

Külön szabályok állanak oly testületekre, amelyeknek tagjai szintén testületek. E rendelkezések vonatkoznak a szervezetre, a tagtestületeknek a főtestülethez való jogviszonyára és külön védik a tagtestületek tagjait az ellen, hogy a belépés az ő tagsági kötelezettségeiket ne súlyosbíthassa.

Módot ad a törvény arra, hogy a megengedett testületi formákat egyes személy is igénybevehesse s *egyszemélyes testületet* alakítson és tartson fenn. Az ily vállalat jogviszonyai szabályozásának teljes tiz cikket szentel. Sőt lehetővé teszi azt is, hogy a testület már eredeti-

leg tagok nélkül alakuljon (intézetszerű testület), amikor is reá az intézetek tekintetében fennálló szabályokat kell megfelelően alkalmazni.

A *közösségi formák* között megtaláljuk a svájci „Gemeinderschaft“ intézményét ¹⁾, a *különvagyonok* rendkívül tanulságos fejezetében ²⁾ pedig a családibirtokot (homestead) és az angol trustot, az utóbbit rendkívül részletes és tágterű jelenségeket összefoglaló kiépítésben. Ebbe olvad bele többek között a nyilvános gyűjtés útján szerzett vagyon (Sammelvermögen) jogviszonyainak rendezése is. Itt nyer szabályozást továbbá — talán legelőször az egész világon — a *korlátolt felelősségű magánvállalat* intézménye. Nem is szorítja a gazdasági célú vállalkozás körére. Keletkezik a nyilvános jegyzékbe való bejegyzéssel, amelyhez többek között be kell jelenteni azt az üzleti tőkét, amelyet az alapító e célra leköt, s hogy ebből mennyi van befizetve, esetleg mennyi utánpótlás van kötelezve. Az alapító kijelentésnek írásba kell foglalva lennie és tartalmaznia kell a lekötött vagyontárgyakat és becsüjüket, azt a kijelentést, hogy e tárgyak az alapító tulajdonai és a vállalatnak szabad rendelkezésére fognak állani. A bejegyzésnek konstitutív hatálya van. A bejegyzés előtt keletkezett kötelezettségekért az alapító korlátlanul felel. A jegyzéket vezető hatóság hozzájárulásával a vállalati tőke felének befizetése után a bejegyzés már megtörténhetik. Valótlan adatok az aláíró korlátlanul teszik felelőssé úgy, mintha az adatok valók volnának. Ugyanez áll, ha a vállalatból többet vesz ki, mint amennyire az alapító okirat szerint joga van. A cég alatt kötött ügyletek és tett nyilatkozatok tekintetében a vélelem az, hogy az üzlet körében tétettek. A cégnek önálló jog-, cselekvő- és perképesége van, személyiségi oltalmat élvez. A tulajdonos a cég ügyeiben nem lehet tanu. Ahol a rosszhiszemű szóba kerül, ott a cégtulajdonos vagy az üzletvitelre vagy képviselőre jogosított személy tudomása állapítja azt meg. A vállalati vagyon csak a vállalati hitelezőknek szolgál kielégítésül és biztosításul, végrehajtást ellene csak a vállalat ellen fennálló jogcím alapján lehet vezetni. Beszámítás, visszatartási jog el vannak különítve. A magánhitelező csak azt foglalhatja le, ami a tulajdonosnak a vállalatból nye-

¹⁾ V. ö. *Meszleny*: A svájci polgári törvénykönyvről. Budapest, 1909.

²⁾ E materia dogmatikájával foglalkoztam az 1. j.-ben említett művemben, továbbá „Das Vermögen im deutschen BGB, und im Schweizerischen Zivilgesetzbuch“ című, Bernben 1908-ban megjelent tanulmányomban.

reség, jutalomdíj vagy felszámolási részesedés címén jár. A tulajdonos magánvagyonára tilos cselekmény, garancia és hasonló címeken csak annyiban vehető igénybe, amennyiben a hitelező a vállalati vagyontól kielégítést nem kapott.

Az egyéni szabad mozgás ily messzestető lehetőségei mellett nem csoda, ha a törvény tág teret enged a *nyilvános jegyzékek* használatának, amelyek hivatva vannak arra, hogy a nagyközönséget az esetleg igen bonyolult magánviszonyok felől tájékoztassák. E materiával a törvény egy külön címe foglalkozik (944.—1010. c.). Ugyancsak külön cím tartalmazza a kereskedői számadásokra vonatkozó szabályokat (leltár, mérleg stb.). Technikai okokból az életbeléptető rendelkezések körébe került az értékpapírok joga, beleértve a váltó- és csekkjogot is, mely utóbbi kettő tekintetében a fennálló szabályok a kötelmi jogról szóló törvényrész életbeléptéig hatályban maradtak.

A törvény általános jellemzéséül csak néhány szót. A világháború eredményeiből Liechtenstein a maga számára az osztrák jogtól való eltávolodás és a svájci joghoz való közeledés szükségességét következteti és szűri le. A magánjog terén ez a törvény félreismerhetetlenül tanúsítja ezt az új orientációt. A svájci polgári törvénykönyvre való támaszkodás látszik a jogalkalmazásra vonatkozó szabályok szinte változatlan átvételéből, ami együtt jár a szabad törvényértelmezéssel, a törvénynek csupán útmutatóul és irányítóul, de nem parancsolóul tekintésével. Középhegy a német deduktív, analitikus törvényértelmezés és a francia önálló synthetizisre törekvő jogalkalmazás között. Ezért lehet a liechtensteini törvény könnyed és egyszerű, a laikus számára is érthető, s elégedhetik meg mindenütt a törvényhozói alapgondolat kijelentésével, a keresztülvitelt a bíróra bízva. Ezért helyez súlyt e törvény a fogalmak éles elhatárolására s fordít oly nagy gondot a definitiók szabotosságára, míg a rendelkezések részletes keresztülvitelt háttérbe szorítja. A rendelkezések érdemében a törekvés nyilvánvalóan az egyén minél szabadabb, minél akadálytalanabb érvényesülése, a köz beavatkozásának az elkerülhetetlenül szükségesre szorítása ama határok között, amelyekben belül azt harmadik személyek jogos magánérdeke vagy a közérdek parancsolóan követeli. Így kezezte az, hogy az egyén a maga céljai kitűzésében és követésében az államhatalmat ne gátként és ellenséggként találja magával szemben, hanem minden becsületes akarást megértő és elősegítő társként érezze. Különös gonddal támogatja a törvény az üzleti vállalko-

zást, amikor a társulás és különvagyon-alakítás minden képzelhető formájának megadja a jogi keretet és háttér-védet. Szinte csábítja a külföld vállalkozókedvét, hogy éljen az adott lehetőségekkel és szabadságokkal és keresse fel ezt a kis országot, ahol mindent lehet és mindent szabad, ami tisztességes.

Dr. Mészlény Artúr.

Törvényjavaslat a biztosítási díj késedelmes fizetésével kapcsolatos egyes kérdésekről.

Kevés olyan ága van a forgalmi életnek, amely nálunk az alkotmányosság visszaállítása óta a törvényhozó és rendeletalkotó részéről nagyobb figyelemben részesült volna, mint a biztosítási intézmény. Az 1923. évi VIII. törvénycikk életbehívta a biztosítási magánvállalatok m. kir. állami felügyeletének ügyét, amelyet azután részletesen szabályoztak a m. kir. pénzügyminiszternek és a m. kir. felügyelőhatóságnak az említett törvényben nyert felhatalmazás alapján egymás után gyors ütemben kibocsátott terjedelmes rendeletei.

Amíg azonban a rendeletalkotó lassanként egy valóságos hipertrófiát teremtett a biztosítottak védelmére szolgáló adminisztrációs szabályokból, a rendeletek sűrűje mögött egy olyan folyamat indult meg, amely a biztosítási intézmény gyógyulását és egészséges kifejlődését erősen veszélyeztetni kezdi. Világmárkájú nagy biztosítóvállalatok elkedvetlenednek és kivonulnak, de más irányból viszont egymás után szivárognak be külföldi intézetek. Az országban elhelyezkedett új és a régi biztosítók közt fegyelmetlen harc folyik üzletekért, a tisztességes verseny iránt érzékkel nem bíró ügynöki had pedig nekilát a „kikapcsolás” eszközével vívott háborújának. Csábos ígéretekkel és alacsonyabb díjak mellett a biztosítottakat elviszik a szolid, jó biztosítótól a rossz biztosítóhoz. Erre módot nyújt kereskedelmi törvényünk amaz intézkedése, hogy a biztosított fél, a biztosítási szerződésben vállalt kötelezettsége alól menekül, azzal a negatív magatartással, hogy a díjat a lejáratkor, vagy az e végre engedett halasztás eltelté előtt le nem fizeti. *Az egészségtelen üzletszerző hajszája eredménye, hogy ma már egy biztosítótársaság sem lehet soha tisztában a számvetései alapján szolgálható biztosítási üzletállománnyal s a díjtételek közgazdasági szempontból kívánatos mérséklése sem érhető el*, mert hiszen a biztosítóknak a díjtételekbe bele kell számítaniuk az *ügylet könnyű megszűnési lehetőségeit és — amikor szinte egész biztosítási állományukért évről-évre újból kell megküzdeniük — a drága ügynöki jutalékokat.*

Elkövetkezett tehát annak belátása, hogy a biztosítási intézmény felvirágoztatásához nem elég a biztosítók körülbástyázása biztosítási közrendszeti szabályokkal, hanem számukra